

Symbool van naastenliefde of koloniale onderdrukking?

Verslaglegging over de online bijeenkomsten
meerstemmigheid rondom standbeeld Peerke Donders (1809 – 1887)
georganiseerd door het TijdLab (Bibliotheek LocHal en Stadmuseum Tilburg)

Door Romée Mulder
(Heritage Lab, Reinwardt Academie Amsterdam)
Juni 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Situatieschets: standbeeld ter discussie	4
3. Bijeenkomstenreeks meerstemmigheid	6
4. Reacties	10
4.1 Deelnemers online bijeenkomsten	10
4.2 Reacties op sociale media	11
4.3 Dialoogkaarten	11
5. Deelnemersenquête	12
6. Conclusies	15

Colofon

*Symbol van naastenliefde of koloniale onderdrukking?
Verslaglegging over de online bijeenkomsten meerstemmigheid
rondom standbeeld Peerke Donders (1809–1887)*

Tekst

Romée Mulder (Heritage Lab, Reinwardt Academie Amsterdam)

In samenwerking met

TijdLab (Bibliotheek LocHal en Stadsmuseum Tilburg)

Foto voorpagina

Multivision & Partners, collectie Regionaal Archief Tilburg

Juni 2021

 Reinwardt Academie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

de Bibliotheek
Midden-Brabant

Stadsmuseum
Tilburg

1. Inleiding

In april 2021 is in overleg met de gemeente Tilburg overeengekomen een analyserapport te schrijven over de online bijeenkomsten rondom meerstemmigheid over het standbeeld van Peerke Donders in het Wilhelminapark. Deze vonden tweewekelijks plaats van 10 februari t/m 6 april.

In 2020 nam het TijdLab (Bibliotheek LocHal en Stadsmuseum Tilburg) initiatief tot het organiseren van de bijeenkomstenreeks met als uitgangspunt meerstemmigheid. Het doel hiervan was om zoveel mogelijk Tilburgers de mogelijkheid te bieden hun mening te geven, gedachten uit te wisselen en met elkaar in gesprek te gaan. Aanleidingen hiervoor waren onder andere de opkomst van de Black Lives Matter beweging en de (wereldwijde) discussie over (omstreden) standbeelden. De hoofdvraag is niet eenduidig, maar richt zich wel op de toekomst: op welke manier kan het standbeeld deel uitmaken van een inclusieve stad?

In dit verslag zijn de volgende elementen opgenomen:

- Reacties en uitkomsten van de online bijeenkomsten
- Deelnemersenquête
- Reacties op sociale media van organiserende partijen
- Ingevulde dialoogkaarten aangeboden door het TijdLab

2. Situatieschets: standbeeld ter discussie

Het beeld van Peerke Donders is al vanaf 1926 een bekend stadsgezicht in Tilburg, gevestigd in het Wilhelminapark op zijn 2,5 meter hoge sokkel. Ontworpen door Johannes Petrus Maas & Zonen uit Haarlem, die destijds de eer kreeg de ‘Apostel der Melaatsen’ te vereeuwigen in een standbeeld. Barmhartigheid, christelijke naastenliefde en zorgzaamheid waren hierbij uitgangspunten.

Het beeld is inmiddels in beheer van de gemeente Tilburg, die zorgdraagt voor het onderhoud, maar zich ook bekommert over de waardering ervan.

Dit laatste aspect is in de loop der jaren nogal veranderd. De periode dat het beeld geplaatst werd, ook wel ‘Het grote missieuur’ genoemd, besloeg de periode van 1915 tot 1940 waarin veel katholieke missionarissen naar (koloniale) overzeese gebieden trokken om het geloof te verkondigen¹. Vanuit dit gedachtegoed is het te begrijpen waarom het beeld van Peerke werd geplaatst. Tegelijkertijd is dit slechts één kant van het verhaal en het beschouwen van de tijdsgeest. Deze periode werd immers ook getekend door kolonialisme en het ‘brengen van beschaving’, al dan niet vanuit een opgelegd politiek beleid gericht op de koloniën².

Door de jaren heen lag de focus voornamelijk op het goede werk dat Peerke heeft gedaan en minder op de onbekende werken van de ‘Apostel der Melaatsen’. Nu er maatschappelijk meer ruimte lijkt te zijn voor onze koloniale geschiedenis, wordt ook dit standbeeld in een ander licht bekeken.

‘Blijf van ons Peerke af’

Echter is niet iedereen blij met de kritiek die vanaf 2018 oplaaide in Tilburg. Ingezonden brieven, artikelen en meningen op sociale media zorgden voor veel discussie, maar ook verontwaardiging. Door tegenstanders werd er gezegd: ‘een discussie hierover is niet nodig, als je je gezonde verstand gebruikt.’

Dit bleek het begin van een stroom aan kritische geluiden die een maatschappelijke discussie aanzwengelde. Waarden en woorden als ‘aanstootgevend’, ‘koloniaal’, ‘symbool van onderdrukking’ tekenden het debat dat nu gevoerd wordt. Deze nemen een plek in naast de oorspronkelijk bedoelde intenties als ‘naastenliefde’ en ‘zielenzorg’.

Er lijken dus grofweg twee verhalen te bestaan: het verhaal over de nederige pater uit Tilburg die zijn heil bracht in de zielenzorg voor melaatsen in Suriname en het verhaal over de koloniale missionaris die zich ten tijde van de zorg en bekering van tot slaaf gemaakten weinig aantrok van de lokale godsdienstbeleving.

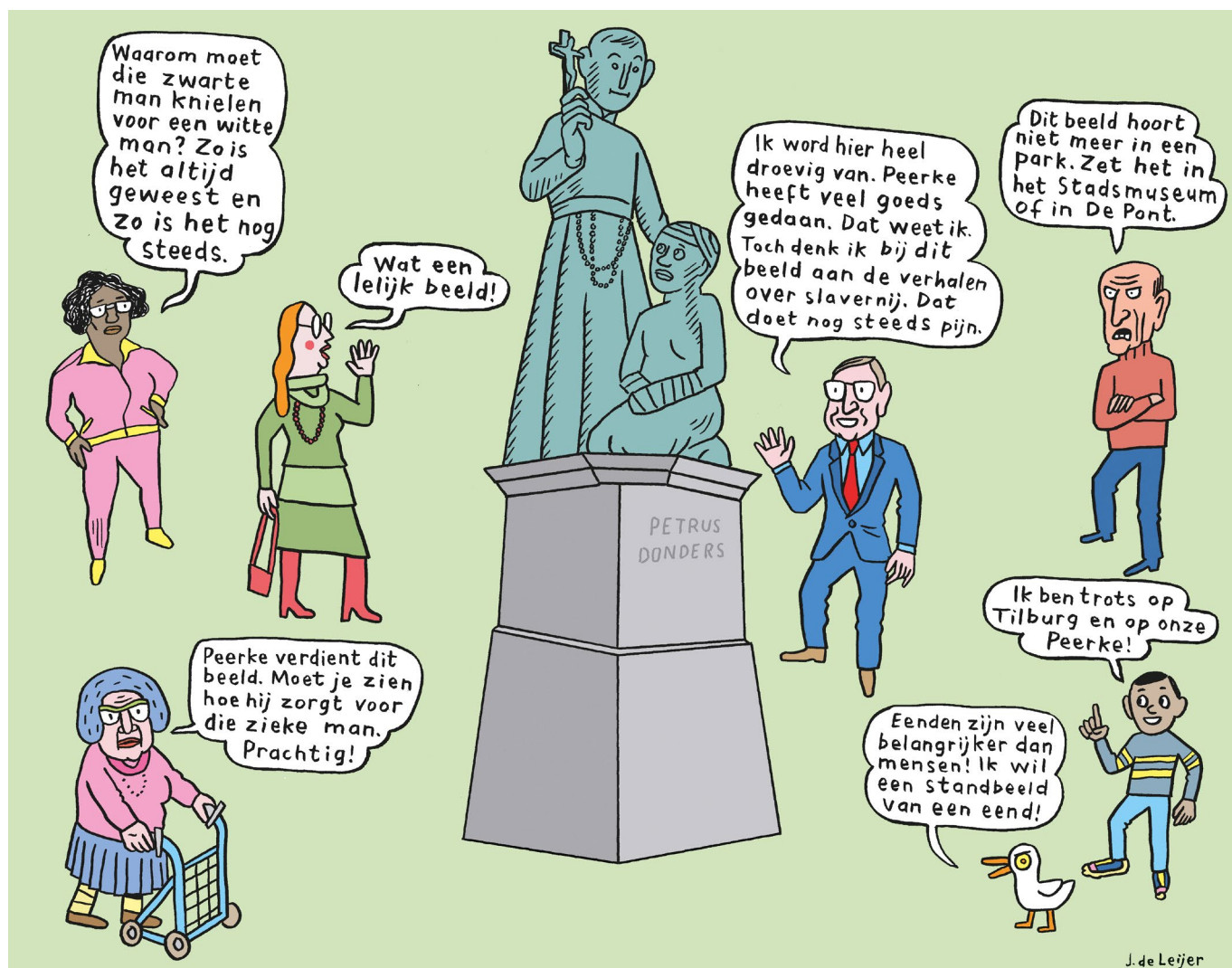
De vele meningen en visies vormden aanleiding tot het organiseren van bijeenkomsten over het standbeeld en de nalatenschap van Peerke, maar vooral ook over de

1 <https://www.brabantserfgoed.nl/page/8808/brabantse-missionarissen-in-nederlands-indi%C3%AB2-juli-2019>, Maaïke Derksen.

2 <https://www.brabantserfgoed.nl/page/8808/brabantse-missionarissen-in-nederlands-indi%C3%AB2-juli-2019>, Maaïke Derksen.

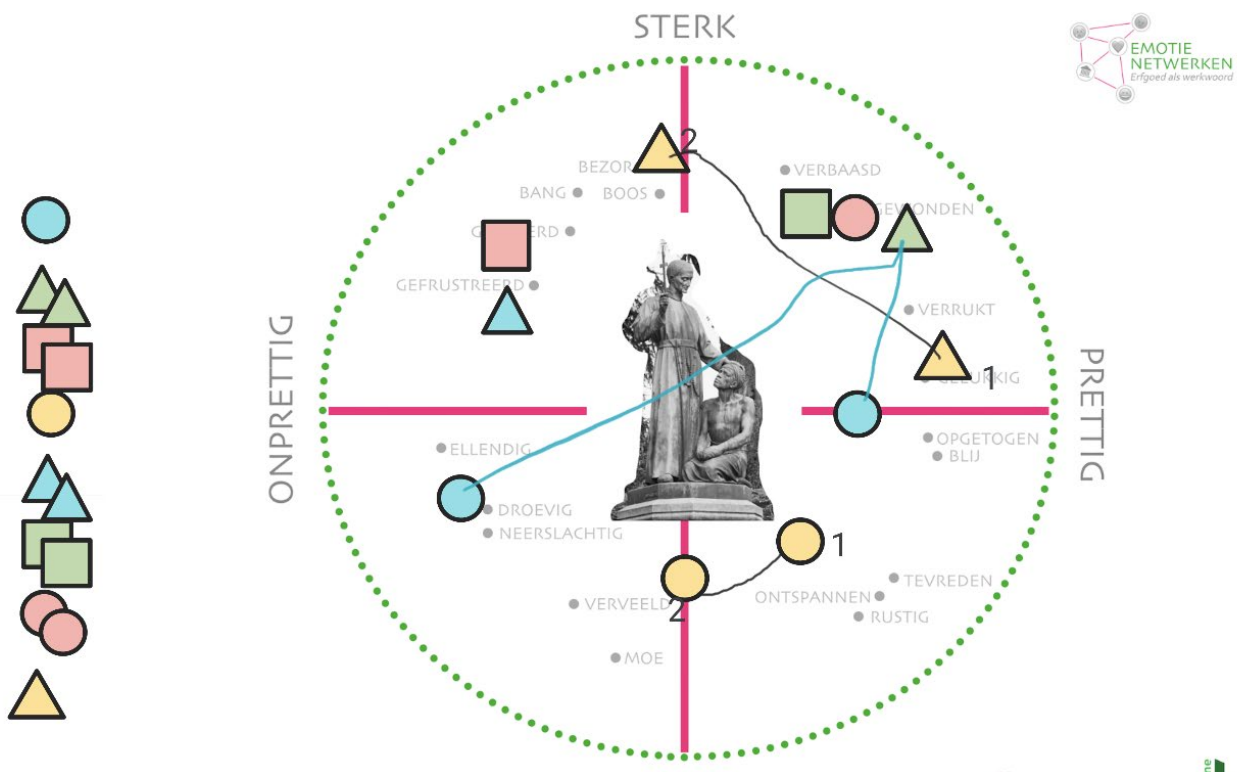
betekenis van het beeld in de huidige tijd. Wat doet het zien van dit beeld met voorbijgangers, zeker nu de bevolkingssamenstelling zo is veranderd ten opzichte van 1926? Het grote missieuro is voorbij en de positie van de katholieke kerk is meer naar de achtergrond verdwenen. Dient het beeld van Peerke nog zijn doel? Is de locatie wel de juiste en wordt het héle verhaal van Peerke en de missie naar Suriname wel verteld? Hoe kan dit worden uitgedragen zodat het actueel blijft en vanuit een meerstemmig perspectief wordt benaderd?

Met deze bijeenkomstenreeks is door het TijdLab geprobeerd zoveel mogelijk meningen en perspectieven te verzamelen, om zo de inwoners van Tilburg de kans te geven zich uit te drukken en mee te praten over de toekomst van dit zowel geliefde als verguisde beeld.

3. Bijeenkomstenreeks meerstemmigheid

In februari startte de vijfdelige reeks van online bijeenkomsten, georganiseerd door het TijdLab. De reeks werd begonnen met een bijeenkomst 'emotienetwerken', een methode ontwikkeld door Marlous Willemsen (Imagine IC/Reinwardt Academie) en Hester Dibbits (Reinwardt Academie/Erasmus Universiteit Rotterdam).³

Schermafbeelding van de workshop 'emotienetwerken'. Deelnemers bepaalden hun emotie over het standbeeld in de matrix, en kregen ook de ruimte deze te herzien na het horen van andermans verhalen en standpunten.

De bijeenkomst bestond uit een lezing over de methode door Dibbits en werd daarna door de vijftien deelnemers in de praktijk gebracht. Door persoonlijke standpunten over het beeld met elkaar te delen kregen de deelnemers inzicht in elkaars ideeën, wat bij sommigen leidde tot het verandering van standpunt, en daarmee van plek in de bovenstaande matrix. Hoewel dit slechts in klein gezelschap werd gedaan en met beperkte tijd, liet het de uiteenlopende meningen goed naar boven komen, waardoor deze de ruimte kregen en er actief iets mee gedaan kon worden.

De daarop volgende bijeenkomsten belichtten de discussie vanuit zoveel mogelijk invalshoeken. Hiervoor zijn verschillende gastsprekers vanuit hun expertise benaderd

³ Emotienetwerken zijn de uiteenlopende gevoelens die mensen bij een erfgoed-item hebben en die soms flink kunnen botsen. Maar emotienetwerken is ook een werkwoord. Het is een oefening die inzicht verschaft in het ingewikkelde samenspel van emoties en belangen rond erfgoed, <https://emotienetwerken.nl/over-emotienetwerken/>

“Erfgoed ontstaat in interactief, erfgoed ontstaat vanuit emotie”
(Hester Dibbits)

om hun visie op het beeld te geven. De gehele reeks bestond uit de volgende bijeenkomsten:

- Emotienetwerken, door lector Cultureel Erfgoed Hester Dibbits
- Missionarissen verbeeld, door cultuurhistoricus Petra Robben
- Brabanders in 19e-eeuw Suriname, door onderzoeker Gerard Snikkenburg, aanvullend Jerry en Savitri Bergraaf
- Katholieke herinneringscultuur, door historicus Albert van der Zeijden, aanvullend Esther Becx, Stichting Petrus Donders
- Oprichting van monumenten – blijvende waardering, door kunsthistoricus en adviseur bij KunstLoc Brabant Liesbeth Jans

In ruim 75 minuten werd het standbeeld, maar ook de daarbij horende katholieke en koloniale geschiedenis, emoties en meningen besproken. Gemiddeld namen er ruim 30 mensen deel per bijeenkomst, en namen zij actief deel aan het gesprek. De meeste deelnemers waren al bekend met het standbeeld, dat soms deel uitmaakt van hun dagelijkse route naar het werk of wandeling in het Wilhelminapark. Hoewel het standbeeld voor de één als identiteit van de stad geldt, is het voor de ander een symbool van onderdrukking en niet meer van deze tijd. De tweede bijeenkomst ging in op de verschillende missionarisstandbeelden die in Europa en de Verenigde Staten ter discussie staan. Waarom is er juist om dit beeld zoveel te doen, en zijn andere beelden van Peerke geen onderwerp van gesprek? Eén van de deelnemers reageerde hierop: “Je kunt Peerke waarderen, maar dit standbeeld toch afwijzen vanwege de sterk hiërarchische verhouding tussen de witte man en zwarte man die eruit spreekt.”

Geschiedenis van Nederland én Suriname

Aanvullend op de derde bijeenkomst, ingeleid door Gerard Snikkenburg, presenteerden Tilburgers Jerry en Savitri Bergraaf (vader en dochter) hun bevindingen ten aanzien van het beeld. Hij geboren in Suriname, zij in Tilburg met Surinaamse roots. Samen gingen zij in gesprek met familieleden in Suriname en Nederland en verzamelden zij verschillende perspectieven over het standbeeld. Zij zijn katholiek opgevoed en bekend met het verhaal van Peerke. Ook ging Savitri met een aantal leeftijdsgenoten in gesprek.

Vooraf werd iedereen op de hoogte gebracht van het debat in Tilburg en gevraagd daarop te reageren. Ook hier kwamen de twee kanten van het verhaal duidelijk naar voren. “Het is een geschiedenis die beide landen raakt. Het is geschiedenis van Nederland én Suriname. Toen ik het beeld voor de eerste keer zag, zei ik ‘brr’, om wat het overbrengt. Als ik dan ga onderzoeken wat hij gedaan heeft, zie ik dat hij heel veel naastenliefde heeft gehad. Hij sprak zich uit over de slavernij, maar ik zie niet terug in het beeld waar hij voor stond.”

Daarnaast werd de rol van de katholieke kerk besproken. “Dat is wat ik zie in het beeld, de dominante rol van de kerk. Waarbij je aan mensen zegt dat hun godsdienst niet goed is. Zeker bij de mensen die de winti-cultuur aanhangen die hun voorouderlijke godsdienst hebben moeten opgeven.”

Op de vraag wat er zou moeten gebeuren met het beeld antwoordde één van de personen: “Ik vind niet dat beelden verwijderd moeten worden, dat is het schoonvegen van je geschiedenis. Je kunt context geven aan het beeld, je kan een tegenbeeld oprichten of nieuwe ideeën bedenken het zuivere verhaal te vertellen.”

De jongeren die dezelfde vraag werd gesteld, delen het negatieve gevoel dat ze krijgen bij het zien van het beeld. Voor jongeren met Surinaamse roots komt daar nog een gevoel van ongemak bij. De verhoudingen zijn ongelijkwaardig, het beeld symboliseert voor hen de onderdrukking van de katholieke kerk en de slavenhandelaar versus de tot slaaf gemaakte man. Zij zien de goede dingen die hij heeft gedaan niet terug in het beeld en zijn van mening dat het beeld een educatieve functie zou moeten hebben. Wel vinden ze dat het beeld in het park kan blijven staan, zolang het van een context wordt voorzien waar je als voorbijganger niet omheen kunt.

Zeggingskracht

In de vierde bijeenkomst, met het thema katholieke herinneringscultuur, werd de volgende stelling voorgelegd: Heeft Peerke nog zeggingskracht in een superdiverse samenleving?

Een niet onbesproken vraag, die aansluit bij eerdere reacties op het beeld. Hierbij wordt verwezen naar de seculariserende samenleving, dekolonisatie en de veranderde opvatting en uiting van naastenliefde. Albert van der Zeijden beschouwt in deze bijeenkomst het beeld vanuit de katholieke herinneringscultuur en stelt dat deze anders wordt beleefd per context en tijd. De thema's naastenliefde en barmhartigheid maken verschillende reacties los. Spreekt de beeldtaal nog wel met de mensen die nu in de stad wonen? Een deelnemer op merkt op: "Barmhartigheid is zeker nog wel van deze tijd, zo niet tijdloos. Missiewerk en het opleggen van het geloof in het koloniale tijdperk is niet meer van deze tijd, maar moet wel behouden blijven om ervan te leren."

Gekeken vanuit de positie van zwarte man op het standbeeld, wordt de intentie van het werk van Peerke en de symbolisering van naastenliefde kritisch bevraagd: "Waarom moesten witte Europese missionarissen in de eerste plaats hun religie naar de inheemse bevolking van Suriname brengen? Waarom geloofden en dachten witte Europeanen dat de regio hun christelijke traditie van barmhartigheid nodig had?". Maar ook wordt er een verband getrokken naar de huidige tijd, en hoe deze denkwijze doorwerking heeft in het nu: "Mensen vanuit de Afrikaanse diaspora en personen van kleur kijken heel anders naar symbolen als deze. Katholieke tradities en symbolen zoals het beeld worden door de Afro-Surinaamse gemeenschap als onderdrukking gezien, en het debat wordt te veel gevoerd en geleid door witte academici."

Ook Liesbeth Jans, spreker tijdens de laatste bijeenkomst, beaamt dit. Zij stelt dat, hoewel het beeld een goed gemaakt kunstwerk is, kwetsende uitingen niet thuis horen in de openbare ruimte. De manier waarop we kunst ervaren hangt volgens haar samen met onze eigen achtergrond, maar is ook sterk gedomineerd door een westerse, christelijke, witte en masculiene blik. Jans stelt dat als we ons hier meer bewust van zijn, we op een andere manier het debat met elkaar kunnen aangaan en anders naar een beeld als deze kunnen kijken.

"De openbare ruimte is van iedereen, en iedere locatie in de stad kent bovendien meerdere geschiedenislagen. Iedereen heeft herinneringen aan plekken in de stad."⁴

Na deze constatering volgt een andere vraag: wie mag deze ruimte vervolgens innemen en welk verhaal mag of moet er verteld worden? Volgens Jans een ingewikkelde vraag waar in de geschiedenis niet altijd hetzelfde mee is omgegaan en

4 Presentatie Liesbeth Jans, Oprichting van monumenten – blijvende waardering? 6 april, 2021.

waarop het antwoord in de loop van de tijd ook kan veranderen. Voor kunstwerken in de openbare ruimte gelden verschillende formele regels, waarbij is bepaald dat een kunstwerk niet kwetsend of aanstootgevend mag zijn. Daarnaast wordt de levensduur op locatie vastgelegd, hoewel deze al een aantal decennia niet meer voor eeuwig is. Dit kan o.a. te maken hebben een veranderde (maatschappelijke) waardering, maar ook stedenbouwkundige wijzingen die de oorspronkelijke locatie ongeschikt maken.

Daarmee kan erfgoed gezien worden als dynamische factor in de maatschappij; als samenleving bepalen we wat erfgoed is, en zo kunnen we het ook samen veranderen.

4. Reacties

4.1 Deelnemers online bijeenkomsten

De online bijeenkomsten werden bijgewoond door zowel voor-als tegenstanders van het beeld. Uit nieuwsgierigheid, om meer te leren of zonder specifiek doel. De reacties op het standbeeld verschilden per bijeenkomst, afhankelijk van de invalshoek en het thema dat de gastspreker behandelde. Waar in de eerste bijeenkomsten nog veel werd ingezoomd en details werden besproken, ging het langzamerhand meer over de boodschap, symboliek, en uitstraling van het beeld. Het grotere geheel. Welke emoties komen naar boven bij het zien van het standbeeld? En wat is de impact hiervan?

Om de deelnemers naar hun mening te vragen, is er tijdens iedere bijeenkomst gebruik gemaakt van polls en/of stellingen. Vanuit deze reacties kon verder gepraat worden. Daaruit bleek onder meer dat de meeste deelnemers bekend zijn met verschillende standbeelden van Peerke Donders in Tilburg en van mening zijn dat de locatie mede bepalend is voor de waardering ervan. Er werd aangegeven dat een plek meer context kan geven om een beeld te duiden. Dat blijft in het Wilhelminapark nog uit. In de derde bijeenkomst gaf een kleine meerderheid aan bekend te zijn met het feit dat Brabanders te relateren zijn aan het Suriname van de 18e en 19e eeuw. De nog aanwezige sporen van de koloniale geschiedenis staan dus nog lang niet bij iedereen op het netvlies.

Een terugkerend onderwerp was de houding van de zwarte man: knielend aan de voeten van Peerke. Is hiervoor gekozen omdat hij (gedeeltelijk) geen benen of voeten had, of gaat het hier om een zegening of bekering en kon hij wel degelijk staan? Niet voor iedereen is het duidelijk wat de intentie is geweest van de kunstenaar destijds. Dit heeft voor sommigen invloed op de beleving ervan en leidt tot verwarring in het gesprek hierover. Een van de deelnemers was van mening dat beeldende kunst voor zichzelf zou moeten spreken, met een heldere boodschap. In dit geval gaat dat niet (meer) op. Moet je als voorbijganger zelf naar informatie zoeken om het achterliggende verhaal te leren kennen? Of is dit iets wat gefaciliteerd zou moeten worden, wellicht in een museale context?

Beeldtaal

In de vierde bijeenkomst wordt de stelling ‘het beeld past niet meer bij deze tijd’ gedeeld. Iets meer dan de helft van de deelnemers is het hiermee eens. Een aantal van hen benoemt hierbij de uitstraling van het beeld. Er wordt gezegd: “Zieltjes winnen voor het geloof, dat zie je in het beeld. Daarom niet van deze tijd. Uiting anno 1926”. Een ander refereert aan de tijd waarin het beeld vervaardigd werd, en maakt duidelijk dat het beeld is gemaakt in een tijd dat meerstemmigheid niet mogelijk was door ongelijke machtsverhoudingen.

Deelnemers die het niet eens zijn met de stelling beroepen zich op het belang van herinnering en behoud: “Peerke was de patroonheilige van Tilburg Noord. Het culturele beeld van toen moeten we wel blijven respecteren, herinnering binnen het katholieke erfgoed.” Ook wordt er gezegd dat missionarisch werk, onderdrukking en kolonialisme niet op een hoop gegooid mogen worden, maar een genuanceerde uitleg nu wel nodig is.

Nu de verschillende perspectieven op het beeld naar boven zijn gekomen en besproken, blijft het lastig te bepalen welk verhaal of welke verhalen verteld moeten worden om meer context te geven. Dit wordt door een deelnemer als volgt verwoord: “Ik heb moeite met het idee dat er slechts één correcte (want historisch juiste) interpretatie van het standbeeld mogelijk is. Zelfs bij het in de context en tijd plaatsen van dit beeld, blijven er verschillende visies mogelijk die niet allemaal historisch incorrect zijn. Zo zijn missiewerk en kolonialisme historisch wel degelijk aan elkaar gerelateerd.”

Het is duidelijk dat er meerstemmigheid nodig is; daar lijken de meeste deelnemers achter te staan. Ook werd er gesproken over een hedendaagse verbeelding van naastenliefde en barmhartigheid, op zo’n manier dat het actueel blijft en voor iedereen betekenis kan krijgen. In welke vorm dit vervolgens gegoten kan worden is nog geen eenduidige oplossing of overeenstemming gevonden.

4.2 Reacties op sociale media

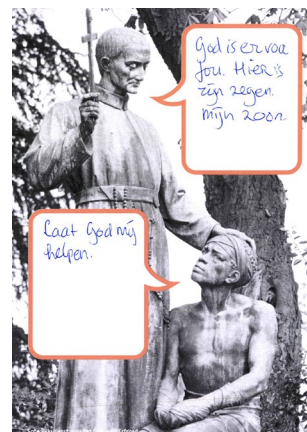
Vanaf eind januari is er via de sociale media kanalen van de Bibliotheek LocHal en het Stadsmuseum Tilburg gecommuniceerd over de online bijeenkomsten. Op het aankondigingsbericht kwamen de meeste reacties, in totaal 26. Deze hadden veelal een negatieve toon. Animo voor een open dialoog bleek daar niet uit. Over het algemeen lijkt hier het gevoel ‘iets van de eigen cultuur te verliezen’ te overheersen. Positief commentaar blijft uit op Facebook, hoewel de berichten wel veel likes ontvangen en gedeeld worden.

Een greep uit de reacties:

- “Het beeld aan ‘t Wilhelminapark herinnert ons hoe Peerke werkte in Suriname. Het symboliseerde hetgeen van hulp aan een melaatse man die uit dankbaarheid voor Peerke knielt en heeft niks te maken met slavernij of een minderwaardigheidsgevoel van Peerke jegens deze mensen. Hier is geen dialoog voor nodig als je je gezonde verstand gebruikt en is in de geschiedenis van ons aller Peerke duikt!”
- “Ze weten niet waar het over gaat. Wie kent nu nog onze geschiedenis.”
- “Ik persoonlijk denk dat pater Donders goed werk heeft gedaan daar in Suriname. Deze missionaris wordt niet zalig verklaard als ‘ie daar misdadig te keer is gegaan. Dat is heus wel onderzocht. Deze man wist echt wel wat armoe en uitbuiting met de mens doet...”

4.3 Dialoogkaarten

Het TijdLab gaf tevens de mogelijkheid aan mensen om hun mening te delen via zogenoemde dialoogkaarten. Hier is door zo’n twaalf mensen gebruik van gemaakt en ook hier komen de verschillende ideeën naar voren. Zie hieronder de ingevulde teksten; links vanuit de katholieke gedachte van barmhartigheid en rechts beschouwd als ‘monument van de onbekende slaafgemaakte’. Twee invullingen, die je op een andere manier naar het beeld laten kijken.

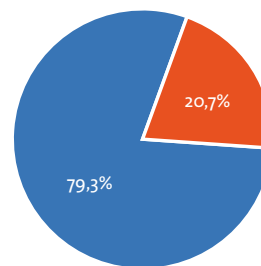

5. Deelnemersenquête

Op 22 april, ruim 2 weken na de laatste online bijeenkomst, werd door het TijdLab een deelnemersenquête verspreid onder alle deelnemers. Hier zijn 28 reacties op gekomen. De enquête had als doel inzicht te krijgen in de beweegredenen van de geïnteresseerden om deel te nemen aan de reeks, maar ook de kans te geven hun mening (alsnog) te delen.

Daarnaast droeg de enquête bij om de eventuele veranderde houding ten opzichte van het standbeeld én oplossingen voor de toekomst van het beeld in kaart te brengen. Hieronder een overzicht van de uitkomsten.

1. Was u al bekend met het beeld van Peerke Donders in het Wilhelminapark voordat u deelnam aan de online bijeenkomsten?

● Ja, ik ben ermee bekend
● Nee, het beeld was mij onbekend

2. Wat was uw eerste gedachte over het beeld van Peerke Donders in het Wilhelminapark in Tilburg?

De reacties op deze vraag lopen uiteen; sommigen geven aan er niet meer zo over na te denken en 'neutraal' tegenover het beeld te staan. Iemand geeft aan al van mening te zijn veranderd. "Toen ik klein was: Peerke was een lieve man die voor andere mensen zorgde. Nu ik volwassen ben: wat een ongelijke verhouding tussen de macht van de kerk en de knielende man."

Een aantal respondenten geven aan het beeld te associëren met een koloniale context, maar ook met onderdrukking: "Een naar beklemmend beeld met een superieure geestelijke en een onderdanige naakte zwarte man", en "Ik denk dat mijn eerste associatie was dat het een koloniaal en dus lichtelijk fout beeld was.."

Daarnaast wordt door vier mensen uitdrukkelijk gezegd dat het beeld niet meer van deze tijd is. "Ik was geschokt door het geheven kruis en de hand op het hoofd van de geknielde zwarte man aan de voeten van een geestelijke. De symboliek die dit uitstraalt kan echt niet anno 2021 in een moderne gemeente."

Tegelijkertijd zijn er ook respondenten die deze kritiek niet delen: "Mooi beeld voor een Tilburgse volksjongen die in Suriname goed werk heeft gedaan. Misschien niet geheel zonder fouten. Maar om dit beeld als een pronkstuk van de slavernij te zien lijkt mij overdreven." Het beeld wordt ook positief gelezen: "Eerbetoon aan een barmhartige missionaris die melaatsen heeft verzorgd in Suriname."

Over het geheel zijn de meeste reacties kritisch ten opzichte van het beeld en vindt dit zijn overeenstemming in de uiting van de katholieke en koloniale symboliek die niet meer van deze tijd is. Meerdere mensen geven dan ook aan dat dit zonder toelichting niet meer kan.

3. Wat was voor u de belangrijkste reden om deel te nemen aan de online bijeenkomsten rondom meerstemmigheid?

De meest gehoorde redenen om de online bijeenkomsten bij te wonen was het opdoen van kennis over de verschillende perspectieven en het aanhoren van andere meningen. Hierover zei één van de respondenten: “Ik ben mij gaan realiseren dat er op heel verschillende manieren naar gekeken kan worden.” Andere beweegredenen die genoemd werden waren een ander geluid te laten horen in het debat en meer betrokken te raken bij (de geschiedenis van) de stad.

4. Bent u, indien u meerdere bijeenkomsten heeft bijgewoond, veranderd van mening ten opzichte van de eerste bijeenkomst? Zo ja, waardoor komt dit?

De meeste respondenten waren bij meerdere bijeenkomsten aanwezig. Iets meer dan de helft van die aanwezige respondenten geeft aan niet van mening te zijn veranderd. Hier gaat het om zowel de voor –als tegenstanders van het beeld. De reacties hierop laten dat zien: “Nee, zeker niet. Ik zie het standbeeld als een herinnering aan het werk van Peerke, zelfs zo dat de Surinaamse bevolking hem geëerd heeft om hem in de basiliek te herbegraven.” Maar ook: ‘Nee, eigenlijk ben ik nog meer geschokt geraakt dat er consensus lijkt te bestaan dat een informatiebord bij het beeld het probleem zou oplossen.”

Een deelnemer die wél van mening is veranderd door de bijeenkomsten geeft aan: “Ja, eerst stond ik er niet zo bij stil dat het beeld een rol speelt in de publieke ruimte. De bijeenkomsten hebben mij overtuigd dat de plek geen context biedt en dat dit wel wordt verwacht. Het beeld moet blijven, maar op een andere plek waardoor het anders beleefd kan worden. Wel zou ik een ander beeld terug willen in het park waarbij meerdere invalshoeken op deze historie worden toegelicht eveneens de positieve boodschap van barmhartigheid. Een moderner werk gericht op de diversiteit van de stad.”

Andere respondenten gaven aan niet per se van mening te zijn veranderd, maar wel meer begrip hebben gekregen voor verschillende standpunten en hiervan te hebben geleerd.

5. Als u een oplossing zou mogen voordragen voor de toekomst van het beeld, welke zou dit dan zijn?

Aanvullend op de besproken ideeën in de bijeenkomsten, kwamen er diverse suggesties voor oplossingen binnen. Hierbij geven twaalf personen aan voorstander te zijn van verplaatsing van het beeld naar een andere locatie in de stad of park. Verplaatsing naar een museale context of erfgoedlocatie wordt negen keer genoemd. Er komen verschillende ideeën langs: QR-codes, verklarende tekstbordjes, een tegenbeeld of kunstinstallatie plaatsen, educatieprogramma, bankjes die uitnodigen tot dialoog en vervanging door een eigentijds beeld.

Eén van de respondenten geeft aan dat verandering ook kan zorgen voor een betere verbeelding van het werk van Peerke: “Plaatsen op een andere, minder prominente plek met een modern standbeeld ernaast dat wel de liefdadigheid, de zorgzame kant van Peerke verbeeldt. Zorg en liefde voor de medemens is in onze samenleving ontzettend ondergewaardeerd. Dat besef ik nog meer door de bijeenkomsten.”

Daarnaast wordt er gesproken over de educatieve functie van het beeld, het vertellen van de geschiedenis en de verschillende denkbeelden en emoties hierover.

“Geef uitleg over de achterhaalde wereldbeelden die ertoe leiden dat de ene persoon onterecht wordt verheerlijkt en de andere persoon onterecht gedenigreerd.”

Reacties die pleiten voor het behoud op de huidige locatie worden ook gegeven: “Laat het staan waar het nu staat en zet er een bord met heldere uitleg over de historie bij. Het is onderdeel van de geschiedenis. En juist daardoor en door de aanwezigheid een spiegel voor de discussie over de huidige inzichten. Het beeld en de geschiedenis mag er zijn en ieder heeft daar zijn eigen emoties bij. En die mogen verschillen.”

6. Conclusies

Zoals verwacht is er veel losgekomen in de vijf online bijeenkomsten meerstemmigheid rondom het beeld van Peerke Donders. Uiteenlopende meningen en visies zijn gehoord en het beeld is vanuit diverse perspectieven en deskundigen belicht.

Maar wat nu? Op welke manier kan het standbeeld behouden blijven in de toekomst en het verhaal vertellen van een gedeelde geschiedenis, waarbij meerstemmigheid de basis vormt?

De algemene gedachte is niet dat het standbeeld geheel moet verdwijnen, maar dat er actief iets mee gedaan moet worden. Daar zijn de meeste mensen het over eens. Wat vervolgens een passende plek of aanpassing is, zijn de meningen verdeeld. De positie die het nu heeft voelt voor sommigen aan als opgedrongen en is er geen plek om te zitten. Veel mensen geven aan voorstander te zijn van verplaatsing van het beeld, waar verschillende locaties voor worden aangedragen. Genoemd zijn: een museum (verwijderen uit de openbare ruimte), een besloten (katholieke) setting zoals het Peerke Donders Paviljoen, op kerkelijk grondgebied en naar een andere plek in het Wilhelminapark.

Hieronder volgt een overzicht van de meest genoemde en besproken mogelijkheden wat betreft de toekomst van het beeld. Hierbij worden ook de aandachtspunten benoemd die zijn besproken in de gespreksreeks of werden gedeeld in de online enquête.

Tekstbord/QR-code

De eerstgenoemde oplossing om meer context aan het beeld te geven. Hoewel een verklarend bord nog steeds als optie gezien wordt, is de animo hier aanzienlijk minder voor. In de bijeenkomstenreeks kwam naar voren dat de toevoeging van een tekstbord weinig verandert aan het aanzicht van het beeld en blijvend als kwetsend ervaren kan worden. Ook kan een tekstbord te summier zijn, waardoor meerstemmigheid uitblijft. Dit zou ondervangen kunnen worden met een QR-code, waarbij meerdere groepen en mensen aan het woord komen om de geschiedenis vanuit meerdere perspectieven te belichten. Deze zou ook kunnen leiden naar een website waar meer informatie verschaft wordt.

Aandachtspunten

Een of meerdere bordjes bij het beeld zullen nooit alle verschillende perspectieven en het gehele verhaal kunnen vertellen. Hierbij werd meerdere keren gesproken over de tijdsgeest en het plaatsen in de context. Want ook het enkel vertellen van het verhaal vanuit de katholieke tijdsgeest in de jaren van oprichting is eendimensionaal. Welk uitgangspunt kies je: het katholieke missieuro en geloofsverspreiding of kolonialisme en witte suprematie? Dit zijn beide andere vertellingen van dezelfde tijd; maar kunnen niet los van elkaar gezien worden. Een tekstuele toevoeging moet dan ook input krijgen van stakeholders die deze meerstemmigheid weerspiegelen om recht te doen aan beide kanten van de geschiedenis.

Verplaatsing

Een veelgenoemde optie is verplaatsing naar een museum. Bij het tentoonstellen in een museale context ontstaat er de mogelijkheid om meer informatie en context te geven, zowel over Peerke als de (nu nog anonieme) zwarte man. De opvatting dat het een kwetsend beeld is kan dan in een veilige setting worden besproken, waarbij verschillende perspectieven aan bod kunnen komen. Educatief materiaal is hiervoor een genoemde tool, dat dieper kan ingaan op de totstandkoming van standbeelden. Wie krijgt er een standbeeld en waarom en wat zegt dit over de tijd?

Argumenten voor het verplaatsen naar andere locaties zoals het Peerke Donders Paviljoen zijn ruimte tot bezinning op het beeld en het plaatsen in een historische context. Verplaatsing naar een andere locatie in het Wilhelminapark behoort ook tot de genoemde mogelijkheden. Naar een plek waar ruimte is om bankjes te plaatsen en het beeld goed te bekijken, zodat het beter tot zijn recht komt. Dit zou ook mogelijkheid kunnen bieden voor toevoeging van (tijdelijke of permanente) kunstprojecten, die de dialoog met het beeld aangaan.⁵

Aandachtspunten

Voorstanders van verplaatsing geven aan voornamelijk moeite te hebben met de uitstraling en symboliek: het koloniale aspect en de onderdanige en paternalistische houding van het beeld. Meerdere keren werd door deelnemers aangegeven de goede bedoelingen van Peerke niet terug te zien in het beeld. Onze huidige beeldtaal is in de loop der jaren veranderd en ook de kennis over de katholieke missie is meer naar de achtergrond verdwenen. Tegelijkertijd heeft Peerke nog een sterke betekenis voor veel mensen en is zijn nalatenschap voor hen van groot belang.

Tegenbeeld of vervangend beeld

Het plaatsen van een tegenbeeld of vervangend beeld hangt samen met verplaatsing naar een andere locatie in het park of naar een museum/erfgoedlocatie. Een ruimere plek voor het beeld geeft hier mogelijkheid toe. Met een tegenbeeld kunnen andere verhalen verteld worden om zo meerdere kanten van de geschiedenis te belichten en meerstemmigheid te laten zien. Het kan de connectie tussen Peerke en de zwarte man uitbeelden op een gelijkwaardige manier, vanuit een hedendaags perspectief of een nieuwe verbeelding van naastenliefde laten zien. Door een tegenbeeld te ontwerpen en te plaatsen wordt een nieuwe betekenislaag toegevoegd aan het bestaande standbeeld. Dit kan bijvoorbeeld uitgevoerd worden door een eigentijdse kunstenaar als permanente installatie naast of over het beeld heen. Ook hiermee wordt de behoefte aan het vertellen én uitdragen van meerdere perspectieven vervuld, scheidt het een meerwaarde voor de stad en houdt je het erfgoed levend.

5 Zie verschillende voorbeelden in 'Stappenplan voor voorbeelden van Stappenplan Kunst in de Openbare Ruimte, een leidraad voor beheer en onderhoud', Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, 2020, <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2021/01/01/stappenplan-kunst-in-de-openbare-ruimte>